

litteratur

R

Jag bor i en annan värld
men du bor ju i samma

Gunnar Ekelöf
betraktad av
Olof Lagercrantz

Magnus Eriksson om
Jag bor i en annan värld men du bor ju i samma.
Gunnar Ekelöf betraktad av Olof Lagercrantz
av **OLOF LAGERCRANTZ**

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

SÅ HAR DÅ Olof Lagercrantz skrivit en bok om Gunnar Ekelöf. *Jag bor i en annan värld men du bor ju i samma. Gunnar Ekelöf betraktad av Olof Lagercrantz* lyder dess namn – huvud- och underrubrik. Det är en an-

som sedan tidigare befolkats av mer rigorösa tänkare och kritiker som Derrida, de Man och Barthes.

Verbet i Lagercrantz underrubrik – "betraktad" – placerar hans bok i samma

rubriken betonar det personliga förhållningssättet, och däri ligger något dubiöst. Ty alla de forskare som skrivit om Ekelöf har rimligtvis ett personligt förhållande till honom; låt vara att de inte alltid varit,

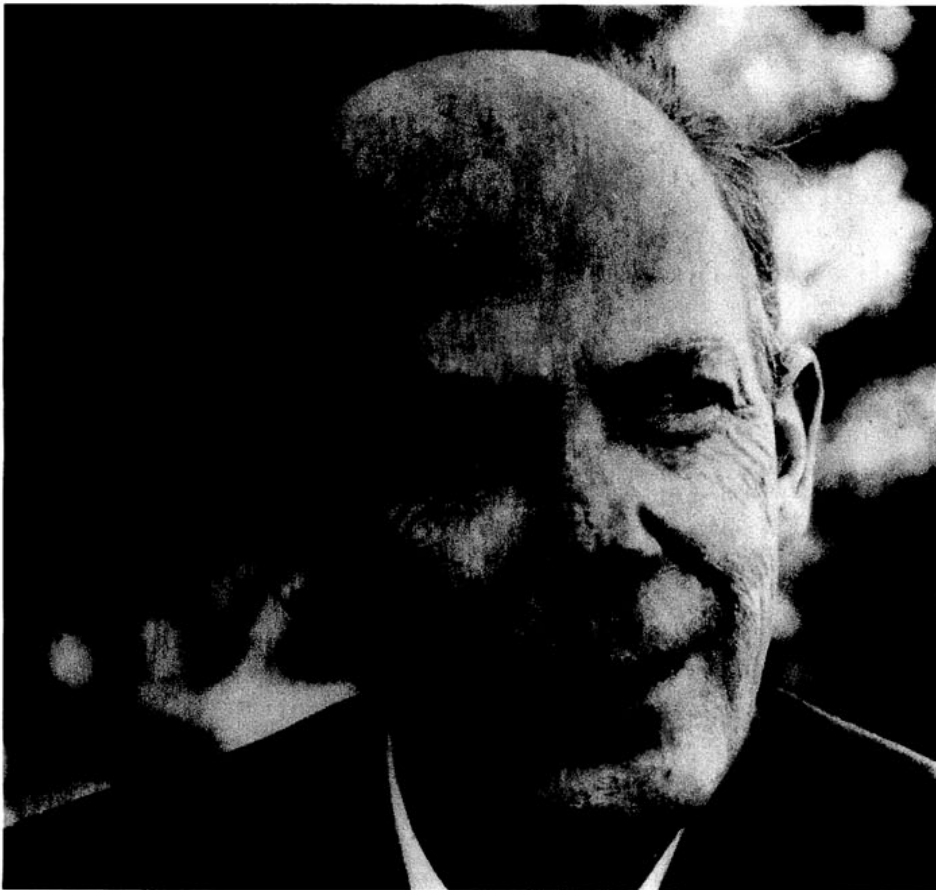
Gunnar, Gunnar, Gunnar

språksfull titel. I litteraturvetenskapliga branschorgan har vi de senaste åren kunnat se många uppsatser med underrubriker som "Anmärkningar", "Kommentarer", "Anteckningar" och andra genrebeteckningar som har det gemensamt att de alla betonar det oavslutade, det nyckfulla, rädslan att komma med alltför definitiva utsagor och som på ett kokett sätt skriver in sig själva i marginalen, den marginal

impressionistiska tradition, eller pseudo-tradition. Det handlar inte om en rejäl textanalys – sådana har Bengt Landgren och Anders Olsson skrivit – och inte heller om en traditionell biografi, där "life" helt ersätter "letters", som i Carl Olov Sommars bok om poeten. Det handlar i stället om en serie minnesbilder, en personligt hållen vänbok och ett antal hugskott om den ekelöfska texten. Under-

eller kunnat vara, hans vän och förtrogena. Dessutom sätter ordvalet själva förhållningssättet, det lagercrantziska temperamentet, i förgrunden.

Så finner vi också flera passager där Lagercrantz sätter sig själv i nivå med Ekelöf – deras familjeförhållanden parallelliseras på ett sätt som mer speglar författarens självupptagenhet än kritisk relevans. Dessutom försöker Lagercrantz

Gunnar Ekelöf

någon gång, väl oblygt, sätta sig själv i nivå med Ekelöf som diktare. Hur ska man annars förstå den förklaring han ger till att han själv inte skulle kunnat göra så många anagram på sitt namn som Ekelöf gjorde på sitt i "Fagerölunken"? "Han hade tur som inte har svåra och ovanliga bokstäver i sitt namn som q eller z. För mig med z-slut på Lagercrantz är det värre", skriver Lagercrantz. Det är dock lätt att tänka sig andra förklaringar till att han inte hade kunnat åstadkomma samma ordlekar. Att han var en nära vän till Ekelöf ursäktar inte självförhåvelsen.

Alltnog, Lagercrantz sätter sina egna minnesbilder i centrum. Hans dagboksanteckningar utgör bokens nav. Utifrån dem resonerar Lagercrantz vidare. Han kan förtydliga den hastigt nerklottrade anteckningen, han kan sätta intrycket en viss dag i relation till något annat minne, eller så låter han den ge utgångspunkten för en kommentar till någon dikt – eller registrerar en parallell. Ty ofta befinner sig Lagercrantz mer på den registrerande nivån än den kommenterande. Han ren-

odlar en biografisk läsning av dikterna, och han låtsas aldrig om att en sådan kan vara svårbemästrad.

1947 fick således Ekelöf stora ärr i ansiktet sedan han i fyllan ramlat mot ett kopparrör, som stack ut från ett lastbilsflak. Lagercrantz skriver: "Då han i sina sista diktsamlingar klädde ut sig till den orientaliska fursten av Emgion förvandlade han ärran till tortyrmärken av en bödel." En sådan parallell är knappast oproblematiserad, men Lagercrantz saluför den, och många andra av samma slag, som dagens sanning. En mer kvalificerad förståelse av Ekelöfs dikter visar han sällan prov på – undantaget är en fin kommentar till *En Mølna-elegi* – utan Lagercrantz nöjer sig oftast med ett infall som förbinder en formulering eller en idé med en annan dikt eller en konkret händelse, oftast på en ytlig nivå.

Ibland erkänner Lagercrantz rentav att han inte förstått Ekelöfs dikt: "Den långa dikten *Tag och skriv i Färjesång* kom till under starkt tryck och tankarna ligger om varandra utan någon riktig ordning. Jag

klarar inte dem alla och det är kanske inte heller meningen, ty i det siaruppdrag som Gunnar nu tilldelar sig själv, ligger att vädja till det inom oss som finns nedan- eller ovanför förnuftsgränsen."

Jag vet inte vilket som är värst: att Lagercrantz inte förstått den intellektuellt så tydliga, den genialt klara, diktsviten eller att han påstår att det var Ekelöfs syfte att han inte skulle förstå den.

Men gör bristerna i textanalysen egentligen så mycket? Lagercrantz vill ju bara förmedla sina egna minnen av en gammal vän, som dessutom råkade vara en av seklets största svenskspråkiga lyriker. Även psykologiskt är dock boken alltför grovhuggen för att övertyga. Lagercrantz laborerar med väl fyrkantiga modeller för sin psykologiska förståelse av Ekelöf. Det blir inte minst tydligt då han tecknar skillnaden mellan denne och några diktarkollegor. Gunnar Ekelöf var, skriver Lagercrantz, "trumpen, avig och föga infallsrik" tillsammans med andra människor. "Därvidlag kontrasterade han mot Harry Martinson som ute bland folk var fyndig, bildlustig och uppfinningsrik." Även mot Artur Lundkvist "kontrasterade" Ekelöf, men då i fråga om utseende, resor, matvanor och förhållandet till modern. Lagercrantz arbetar konsekvent med en sådan typologisering, som mer tyder på systematiseringsiver än reell analys eller någon mer djupgående psykologisk insikt. Därför blir det också svårt att ta Lagercrantz på allvar, när han skriver att "hela Gunnar finns från och med nu med i hans konstnärskap." Detta till skillnad från andra diktare som bara ger plats "åt en del av sin personlighet" i dikten. Vilken subtil iakttagelse.

För egen del tycker jag också att det i längden blir väl kladdigt med allt detta "Gunnar, Gunnar, Gunnar". För de flesta av oss blir Gunnar Ekelöf aldrig annat än Ekelöf, en stor poet. Ju mer jag läser i Lagercrantz bok om honom, desto mer längtar jag också efter Ekelöf – och efter en substantiell analys. Men den önskan tillgodoser Ekelöf-forskningen långt bättre än Lagercrantz. När boken nyligen gavs ut hävdade likväl flera kritiker i dagspressen – på allvar – att Lagercrantz bok betyder mer för förståelsen av Ekelöfs lyrik än den samlade forskningen om denna. Man kan bara häpna över en sådan anti-intellektualism. ■